

نقیسین: محمەد ساری

وهرگپران: هیفان زاخویی

تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی
تیۆرا رۆمانی ل دهف "لوکاش" ی

1- خواندنه‌کا دهره‌کی:

(لوکاش)ی، پهرتووکا (تیۆرا رۆمانی) ل هاقینا سالا (1914)ی نقیسی یه و ل سالا (1916)ی وه‌کو قه‌کۆلینین ژیکجودا دناڤ رۆژنامه‌کی دابه‌لاکریه، پاشی ل سالا (1920)ی ول دهف چاپقان (ماکس دیسوار)ی چاپکریه. (لوکاش)ی ئەف پهرتووکه دسه‌قايه‌کی غه‌مگین و ره‌شبین دا نقیسی یه، ب‌تایه‌ت وی ره‌وشا تیکدا یا جیهانی ل وی ده‌می بخۆفه ددیت. ل ده‌ستپیککی ئەف پهرتووکه، وه‌کی پرۆژه‌کی دیالوگ و دان و ستاندنی دناقبه‌را کۆمه‌کا گه‌نجان دا، بوو یین کوژ سه‌قایی جه‌نگی

ره‌فین و گۆشه‌گیر بووین تا کول دوماهیکی هه‌ست ب هۆشمه‌ندی و هه‌شیاریا خوه‌ بکه‌ن. به‌لی (لوکاش)ی ریکا فان گه‌نجان ره‌د کر و بریاردا کۆمه‌ما قه‌کۆلینین گونجای بنقیسیت و ئەف قه‌کۆلینه ژ وان گۆتارین و یین به‌ری نه‌و د جوداین، یین کوپه‌رتووکا وی یا ئیکی پینکینای، یا ب‌ناقی "ده‌روون و". (لوکاش)ی، رۆمان وه‌کو ژانره‌کی توره‌یی ئیخسته به‌رباس و قه‌کۆلینا، ب‌تایه‌ت ژلایی په‌یوه‌ندیین دیالیکتیکی (جدلی) قه‌دگه‌ل ده‌می بۆری و بی نه‌وی جفاکی سه‌رمایه‌داریی ئەف ژانره‌ دناڤ دا

تېئورا رومانى ل دهقى "لوکاش" ى

پەيدا بووى.

(لوکاش)ى د نامەكا خوەدا، داىه
خويارن كورهه ندى سونجىي (اخلاقى)
گوتارى برىتى يه ژ وى رهه ندى
په شىمانى و بابە تىي بخوه قه دگريت، و قى
رهه ندى نېرىن و دىتنىن تمام و گونجاي ل
سەر جىهانى نىن.

ل دەستىپىكا هەلبوونا جەنگى
جىهانىي ئىكى، (لوکاش)ى پويته دانەكا
مەزن ب ئارىشه و پرؤبلمىن رامىارى
دبە خشى، ئەق چەندە برەنگەكى ئاشكەرا
دناق وان نامىن ويدا خويا دبىت، ئەوین كو
بۇ هەقالى خوه يى هۇزانقان "پول

ئارنست"ى هنارتىن، دقان نامان دا،
(لوکاش)ى هېرش دكرنه سەر جەنگى و
ئەق جەنگە ب شىتاتى و عەبەسىيەت
سالوخددا، هەر وەسا ب دىتنى وى،
خزمەتكرن دناق رىزىن لەشكەرى دا،
بىستىرىن و رسواتىرىن رەنگى كوله دارىيە
دناق دىرۇكا مرؤقاىه تىي دال قى دەمى؛
(لوکاش)ى ژ ژيانا (هايد لبرگ) دویر
كەت، چونكى هزر و بۆچوونىن وى دگەل
پرانىا ره و شه نبىرىن قى يانى دجودا بوون و
ب تايىهت ره و شه نبىر (ماكس وىبەرى)
سەرۇكى يانا نا قىرى، ئەندامىن قى يانى
پشته قانىا جەنگى دكر و هاندانا حكەمەتا

ئەلمانیا نازى دكر. بەلى (لوكاش) ل
 ھەمبەر قى چەندى، دەنگى خەبلند كر و
 دخوازت جەنگى دژى حكەمەتا ئەلمانى
 بكەت و ب ھەمى رىك و ئالاقىن
 سونجى خەباتى بكەت پىخەمەت ژ
 نافرنا قى حكەمەتا رەگەزىەرىس.
 (لوكاش) ى ھاندانا كرىارن تىرورىستى
 دكرن، ئەوین دژى حكەمەتا ئەلمانى دەھاتنە
 كرن ب تايبەت ژلايى لەشكەرى رۇسى قە
 و داخبارى سونجى وانى سوفىگەرى بوو.
 (لوكاش) ى دپىشەكيا پەرتووكا خوەدا
 (تىورا رۇمانى)، داىە خویا كرن كو ئەف
 پەرتووكە پىكھاتىبە ژقەكۆلپنەكا دوپرو
 درىژل دۆربەرهەمى تورەيى رۇماننقىسى
 رۇسى (دوستقىسكى)، و ئەف قەكۆلپنە يا
 پىكھاتى بوو ژخواندەنەكا ئىستاتىكى و
 دىرۆكى و فەلسەفى. ل قى دەمى؛
 (لوكاش) گەلەك ب دايشە (مسألە) و
 بابەتین (سونجى، فەلسەفى، دىرۆكى)
 داخبار بىوو. (لوكاش) ل دوماھىكا
 ژيانا خوە، دانپىنانەك كرو ئاشكەرا كركو
 وى پرۆژەك خوە ھىلايە نىف تەواو و
 نەشبايە بدوماھى بىنیت چونكى ل سالا)
 1915) ى ب زۆرى چو بوو دناق رىژن
 لەشكەرى دا، ھویركارن قى دانپىنانى ل
 سالا (1974) ى ھاتىوونە ئاشكەرا كرن، و
 (لوكاش) ى نامەك بۇ ھەقالى خوە (پول
 ئارنست) ى ھنارتىوو تىدا دابوو خویا كرن
 كو ئەف پەرتووكا وى يا نوى ل سەر

(دوستقىسكى) گەلەك كۆپلە بىن گرندای
 (سونجى و مېتافىزىكىيى و فەلسەفى و
 دىرۆكى) ل نافعخوە دگریت. پىشتى مرنا
 (لوكاش) ى، شاگردین وى، دەستخەتەكى
 وى دیت و ئەف دەستقىسە ژى ھەرل سەر
 پرۆژى پەرتووكا (دوستقىسكى) بوو.
 دىسان ل سالا (1977) ى و ل بەنكەكا
 باژىرى "ھايد لبرگ" ى، ب سندوقەكا
 بچوبىكا (لوكاش) ى ھاتە دىتن و چەندىن
 نامەبىن وى دناقدا بوون. ھەر دەھەمان
 سالدا، شاگردى وى "فېھەر" ى،
 قەكۆلپنەكا درىژل سەر پرۆژى (لوكاش) ى
 نقىسى و چەندىن پارقەكرنن ناماژەكرى
 بۆبابەتین رەنگا و رەنگین پرۆژەى دانان.
 دقى بياقى دا، تىشتى دەھىتە تىبىنى
 كرن ئەوە كو (لوكاش) باسى ئاسوین
 سونجى و ئاشوین بەرهەمىن
 (دوستقىسكى) دكەت. بۇ نمونە (لوكاش)
 دەمى باسى ئەفسانا (جودیت) يا
 (دوستقىسكى) دكەت، ھەولددەت وان
 كارن تىرورستىن رۇسىان دژى
 لەشكەرى ئەلمانیا كرىن رەوا بكەت ژبەر
 كو ئەف كار پىخەمەت ھندەك باوهرن
 (قىم) ئورجىنال و رەسەن ھاتىنە كرن.
 ئەرى مرۆق دىشیت كوشتنى پىخەمەت
 باوهرن ئايدىالى بكەت ب تايبەت وان
 باوهران، ئەوین كو مرۆقى ب رەنگەكى
 تەواو باوهرى پى ھەى.
 ل جھەكى دىتر دەھىتە تىبىنى كرن كو

(لوکاش) ی هه ولدایه، خوه ژ وی دیتنا تراژیدی (مأساوی) قورتالکته و قی ره شیبینی دابه زینیت، ب تاییهت ده می وی زانی کو چاره سهریهک هه یه ژ بو گوهرینا جفاکی. نه فئاسوی گه شیبین ژ وی بازنی تراژیدی دپهریت و ئاسویهک نوی و گه شیبین ل بهر فقه دکته.

ده می (لوکاش)، ره دکرنا رومانسیه تی بو سهرمایه داری و ره هندی سوفیگه ری ئاینی دنا فقه به ره مین (دوستقیسکی) دا ئاشکهره کرین، نه فچه نده بو پالده رهک کو (لوکاش) قوناغا رومانا (هومیروس) ی ب چهرخی زبیرین ناقبکته.

د سهر وی گرنکیا قی پهرتوکی بخوه فقه دیتی (تیورا رومانی) به لی (لوکاش) ی ل دومهیکا ژبانا خوه، نه فقه پهرتووکا مینا نقیسنه کا نه سهرکه فتی ل قهلم دا، لی ههر چاوا بیت نه فقه پهرتووکا (لوکاش) ی دبیته ره گزه کی تورده یی گرنک و نوینه رایه تیا بزاقا هزری و توره قانیا وی سهرده می دکته.

ئورجینال و رهها، نه و تاکه که سه یی کو ب بهرده و امی هه فکری دکهل جیهانا دهره کی دکته، نه و جیهانا دبیته ریگرو ئاستهنگ د بجهئینان و بدهستقه ئینانا سهر باوه رین وی تاکه که سی دا. هه می پویته دانین دنا فقه پهرتووکا (تیورا رومانی) دا) هاتین، ل سهر بنه رته و ان رویدانان هاتینه دانان، نه وین دنا فقه را لای نی نافه کیی دهر وونی مرؤقی دالای نی دهره کیی دا دهیته نه نجامدان، (لوکاش) ی جهختی ل سهر وی هه فکری کریه، نه و دنا فقه را سونجیا داموده زگه هان و نژبارین جفاکی و سونجی دهر وونی مرؤقی دا دهیته کرن، ئانکو نه فقه فکریه دنا فقه را هزرا بابه تی و پیدقیاتین هزرا ره هادا دهیته کرن.

2-1. جیهانا داستانی:

ده می ئهم ل چهرخی زبیرینی مرؤقایه تی بگه رهین، پرسهک دهیته پیشقه، نه ری مرؤقدی شیت ل کیشه ژیت و ناسناما خوه بدهستخوه ئیخیت، ژ بو بهرسقا قی پرسی، (لوکاش) (گریکا که فن) وهکو باشتترین جه دینیت، ئانکو نه و جهه یی (هومیروس) ی دداستانا خودا

2. هه فکریا نافه کی و دهره کی:

بنه رته سهره کیی پهرتووکا (تیورا رومانی) ل دهف (لوکاش) ی، باسی ئاریشه بین رومانی ل هه مبهر داستانی دکته و ژکو ژیه کی سونجی و فلهسه فی ل فان ئاریشان دنیپریت. ب دیتنا وی تاکه که سی داهینه ر و خودان باوه رین

(ئەلبازە و ئوديسە) سالوخدای. ئەقە بەرسقە کا نافگرە بۆ وى جیھانا سەختە یا رژیما سەرمایەدار دناق دا دژیت کو دئەنجام دا (لوکاش)ى دیتننن خوە یین رەشبین و تراژیدی هەر ژ قى جیھانى وەرگرتین. ئەو مرۆقى (هومىروس)ى دناق داستانا خوەدا سالوخدای، گیانى خوە یى تەفگر (شامل) بچھینایە و دیسان گونجاندنە کا تەواو ل گەل جیھانا دەرەکی پەیدا کرى، ئەو جیھانە یا کو مرۆق دناق دا هەست ب قارىبون و هاقيبونى ناکەت، بەلکو مرۆق د سەقايە کى ئارام دا دژیت ژبەر هەمى حەزو هیقیین وى مرۆقى دگەل جیھانا بابەتیا دەرەکی دگونج و ریکدکەفن، ل قیرە مرۆقە سەستناکەت کو دى تشتە کى ژ دەستدەت و دیسان ل خوەیاتیا خوە ناگەرھیت چونکی ئەق خوەیاتیا، برەنگە کى تەواو هەیه. ل قى سەردەمى فەلسەفە نەبوو چونکی هەر تاکە کەسەک بخۆ فەیلەسوف بوو. ب قى فلاشباکيا دیرۆکی، (لوکاش)ى بەرسقا وى هەقراکى دا، ئەوا تاکە کەس دناق جقاکى سەرمایە داردا تووش دىتتى.

ژیانا قارەمانین داستانا (هومىروس) ى، پشتبەستنا خوە ل سەر تەفگرى (شمولیه) دچەسپینن، چونکی هەمى تشت و بەرى فورمى خوە یى هونەرى وەرگرن ل گەل ئیک دگونجاینە. ئەم نەشپین ژیکجودابونە کا چلونابەتتى

ببەخینە دناقبەرا جەبى و بکەرى دا و دناقبەرا ئەزمونا ژيانا داستانى و هەمى فورمىن دیترین هونەرى دا، چونکی ئەق هەردو جەمسەرە برەنگە کى وەکەپەق بەرەق بەرزترین پلە دچن و پاشى بەرەق نزمترین پلە دەیتنە خارى. ئانکو بکورتى ئەقە مینا ژيانا زارۆکینیا مرۆقايەتییە.

دەمى ئەم داستانى ب پەرۆشەبى دخبینن، ئیکسەر حەزو هوشمەندیا مە بەرەق زارۆکینى دچیت، هەروەکو مرۆقە کى دقیت بیرھاتنن خوە یین زارۆکینى بقتننیتەقە. نژیارین رەوشەنبیری دناق داستانى دا جۆرە سەریەخویبە کا ریزەبى هەیه، ئەگەر بەراورد کەین ل گەل نژیارین ئابوورى. داستان ژ ئەنجامى دیتنن سەرزارى و هوشمەندىە کا کۆمى پەیدا بوو.

ئەو چەرخى زىرىنى (لوکاش)ى دناق وەلاتى (گرىکى) دا هزرکرى و رەهەندین وى دناق ئاسشویى خوەدا چەسپاندىن، دگەل سەردەمى وى نە دگونجى تا کوهزر و دیتنن خوە، بداربژیتنە دناق دا، ئەقجار پەنا برە بەر فەلسەفا دیرۆکی، تا کو قى ئارمانجى بچھینیت. ژبەر قى چەندى (میشال لوى) دىبژیت: ئەق جیھانە، جیھانە کا ئاشویبە (لوکاش) و هزرمەندین دیترین جەرمانى، دیتن و بۆچوننن خوە یین سونجى و خەون و ئاواتین خوە یین رەھایى (مطلق)

باوهرین ههمی جفاکی نه و جفاک دی
 نهجامین فان باوهران پهسه ندکهن
 نهفجار چ د پوزه تیقن بیان ژی د
 نیگه تیقن، ژبهرفی یهکی، قاره مان دناق
 داستانی دا، کهسه کی تاکی نینه بهلکو
 دهپرینی ژ چاره نقیسی کومه کا
 تاکه که سان دکهت و هه رنه ساخله تهیه،
 کو دبیته ساخله ته کا سه ره کیا
 ژیکه جودا کرنا داستانی ژ ژانرین دیترین
 توره یی.

3-2 - رۆمان:

1-3-2 - رۆمانا ئایدیالی

رۆمان ل دهستپیکا پهیدا بوونا جفاکی
 سه رمایه داری، مینا ژانره کی توره ی خوه
 هاقتیه د گوره پانا توره یی دا، "ل وی
 دهمی خودای، دهست ژ گهردوونی
 بهرداین، تاکو مرۆق برهنگه کی ته و او بهیته
 گوشه گیر کرن، و بتنی بنه رته ی هه بوونی
 دناق دهروونی خوه دا ببینیت، و ژ ژیا نا
 دهرفه بهیته گوشه گیر کرن"، سه رده مه ک
 بوو ئایین و ئولدارای هندابوون تاکو
 دهرفهت ژ بو دیتنه قا هنده ک زانیاریین
 نوی بهیته دان. نهفجار گیانی مرۆقی

دارنشتینه دناق دا تا کو گونجاننده کی
 دناق بهرا سونجی و زانستی ئستاتیکی دا
 پهیدا کهن.

نهق جیهانا ئاشوییا (لوکاش) ی
 ئافراندی، چه ندین فاکتهر هه نه
 پیخه مهت ئافراندنا قی جیهانی مینا
 نه بوونا ئاسویین پاشه روژیین ده پرینی ژ
 تیگه هین ره هایی دکهن و ره دکرنا باوهرین
 جیهانا برژوازا هه رفتی.

2-2 - قاره مانئ داستانی:

قاره مانئ داستانی دهه می رهوشان
 دا ههست ب گوشه گیر بوونی ناکهت مینا
 رهوشین درامایین (شهرا و شکه ستنا)...
 و هه ردهم هه قسه نگیه کی دئیخه ته
 دناق بهرا جیهانا بابه تیا ده ره کی و جیهانا
 دهروونیا خوه باتیا خوه. قاره مان ژ جیهانا
 ده ره کی دترسیت، به لی نه و دزانیت کو
 چاره نقیسی وی ژلایی خودا وه ندانقه یی
 سه مته کره ژبه رفی یه کی، نهق قاره مانه
 برهنگه کی ئاشتیانه دناق داستانی دا
 دهیته وینه کرن. نهو سه رگوزه شتین
 (مغامرات) خوه بی ترس نه جامددهت
 چونکی وی بقیت یان نه قیت نهو بوویه رین
 داستانی دی بسه ری دا هین ژلایه کی
 دیتره نهق قاره مانه، ههست ب ئارامیه کا
 ته و او دکهت چونکی نهو باوهرین
 هه لدگریت و به ره قانیی ژی دکهت، نه
 بتنی باوهرین و بین که سینه بهلکو

ههست ب گوشه گيری کر و دگهل جیهانا
 دهره کی بهه فرک چوو، دبیزنه فی
 سهرده می، سهرده می (باشترین تاوان -
 الإثم الأعظم)، دچاخین ناقین دا، و ژ
 نه نجامی باوهرئینانی ب خودای، ریک بو
 خویابوونا داستانی هاته دان تاكو مینا
 رومانا سوارچاکی خوه سهه پینیت، نه ف
 جوری رومانی ژلایسی پینکها ته و
 ئا فاکاریفه نیزیکی پینکها ته یا داستانا
 گریکی بوو. رومانا (کومیدیا یا خوداوهن
 دا) یا نقیسه (دانتی) باشترین نمونه یه بو
 فی قوناغا فه گوهریزه ر دنا قبه را داستانی و
 رومانی دا. باوهرئینان ب خودای دبیته
 نه گهری ئافراندا جیهانه کا میتافیزیکی
 یا نه مر، تاكو مرؤفبشیت خوه ژ نا ف فی
 جیهانی قورتالکته و بو جیهانا
 ئایدیالی بره قیت، نه ف جیهانا پری
 تاریاتی و گونه هکاری و نه وهی. (دانتی)
 شیایه قان ههردو جیهانا وینه بکته، یا
 ئیکی جیهانا ریالیستی و یا دوی جیهانا
 ئایدیاکا و برهنگی داستانه کا کومیدی
 بهرچا ف بکته. بهلی دگهل په یدابوونا
 جفاکی سه رمایه داری، خوداوهند هند
 بوو، و دهروونی مرؤفی ما بتنی و تووشی
 ئازار و نه خوه شیبین گوشه گیری بوو.
 ژلایه کی دیترفه، جودا هیه کا تووند دهیته
 دیتن پیخه مهت ئافراندا دو جیهانین
 هه ف دژ (جیهانا گیانیا خودان باوهرئین
 ره ها و جیهانا دهره کیا خودان باوهرئین

لاوازین ریژه یی. و رومانا (دون کیشوت)
 یا روماننقیس (سیرفانتس) باشترین
 نمونه یه بو فی قوناغی. قاره مانی فی
 رومانی، چه ندین باوهرئین ره سهن و ره ها
 هه لدگریت و نه ف قاره مانه دنا ف که تواره کی
 بابسه تی دا هه ولددهت قان باوهران
 بجهببیت و چه ندین کریارو سهرگوزشتان
 نه نجامدهت پیخه مهت بجهئینانا قان
 باوهران، فی قاره مانی باوهریه کا ره ها ب
 راستی و دروستیا باوهرئین خوه بین
 ره سهن هه یه و جیهانا دهره کی ب لاوازی
 و سهخته ی و ریژه یی تاوانبار دکته،
 ئانکو دهروونی وی ب تنی ئیک ره هه ندی
 بخوه فه دگریت. دسه ر وان هه می
 سهرگوزشت و کریارانرا، نه وین کو
 قاره مان نه نجامدهت، پیخه مهت
 گوهرینا که توری، بهلی نه ف که تواره
 ناهیتته گوهرین و مه ند دبیت. قاره مان
 ههست ب وی جودا هیه ی ناکته، نه وا
 دنا قبه را دهروونی وی و جیهانا دهره کی دا
 هه ی، نه ف هه فرکیا وی دگهل که توری چ
 گوهرینان نه نجامنادهن، نه فجار نه ف
 بوویه ر و هه فرکیه دینه پیکه نین و
 قاره مانی مینا پیترانکه کی خویا دکته.
 نه ف قاره مانه هه دک باوهرئین
 نه یستمولؤژی - معرفی - دنا ف میشکی
 خوه دا هه لدگریت، بین کو چاقدیریا
 سرؤشتی بهرامبه ر بکته. نه فجار
 قاره مان تووشی شکه ستین مه زن دبیت و

دهیته گریدان و گهلهک خویشی و بهخته وهریی بۆخوه ژى بینیت، لى ئەق رهنگی تورەقانی، ئاماژەى ددەته "لاوازیا تورەقانی و نه ئامادەبوونا وی ژ بۆ بەرسینگگرتنا که تواری. رۆمانا (پهروردا سۆزدارى) یا رۆمانقیس (فلویری) باشترین نمونهیه بۆ قى قۆناغى".

2-3-3 - رۆمانا فیركارى:

ئەق جۆرى رۆمانى دبیته خالهکا ناڤین دناقبهرا رۆمانا سایکولوژی و رۆمانا ئایدیالیا رهها دا، ل قیبه دهروونی مروقی بهرهق هزرکرنى دچیت، دقى قۆناغى دا، قارهمان کارهکی ناکهت کو ههه ل دهستپیکى دزانیت، ئەق کاره سهرناکه قیت، ههه وهسان دناق دهروونی خوهدا ناهیتته گریدان، بهلکو ههولددت گونجاندهکی بیخیتته دناقبهرا باوهرین رهها و رهسهن و جیهانا ژیری دا، قارهمان پشتبهستنى ل سههه زموونا ژيانا خوه دکهت و ههولددت که تواری دههکی راقه بکهت، گهلهک ئاستهنگان دبینیت بهلى ل دوماهیکی دگههیتته ئارمانجا خوه. د

نەشیت خەونین خوه بکهته که توارهکی راستیده، چونکی نهچار دبیته، خوه دگهل جیهانا دههکی بگونجینیت و هندهک باوهرین خوه بین رهها ژ دهست بدته، یان ژى دى خوه گوشهگیر کهت و ژ که تواری و وهاردانى فدویر که قیت.

2-3-2. رۆمانا سایکولوژی: (خهونیت)

رۆمانتیکی

نەسهه کهفتنا قارهمانى د قوناغا نیکی دا. قوناغا ئایدیالیا رهها - پیخه مەت بجهئینانا باوهرین خوه بین رهها، بۆ ئەگهه ری پهیدا بوونا فۆرمهکی دیتری رۆمانى کو دبیژنى (رۆمانا سایکولوژی).

دگهل پهیدا بوونا رۆمانا سهدى (18)ى و نیقا نیکی ژ سهدى (19)ى، ههه قریهکا دیتر دناقبهرا دهروونی و که تواری دههکی دا پهیدا بوو، چونکی دهروونی مروقی نه بی ههه قسهنگه و گهلهکی بهرفهیه و ژيانا روژانه، نەشیت برهنگهکی تهواو، ههه می پیدقیاتین وی دابین بکهت. نه گونجاندا تورەقانا دگهل جیهانا دههکی بۆ ئەگهه ری هندى کو ئەق تورەقانه بۆ خوه ژيانهکا ناڤهکی بئافرینن، ژبهه قى بهکی ههه قری نهه و تورەقانی جیهانا دههکی کره کومهکا که رهستین بچویک و بی بها و چ رولا دناق قى جیهانا دههکی دا ناگیژیت، بهلکوب تنى ب ناخى خوهه

قى جۇرى رۇمانى دا، جېھانا دەرەكى كوتتۇرۇلى ل سەر دەرۋونى قارەمانى دكەت، چونكى قارەمان نەشیاپە چ گوھۇرىنان بكەت و د هەمان دەم دا نەشیت گونجاننەكا تەواو ژى بكەت يىي كو باوهرين خوه يين رەسەن و رەھا ژ دەست بەت، ئەقە دى يىتە نەسەر كەفتنا سىي.

رۇمانا (ولھلم مېستىر) يا رۇمانقىس (گوتى) باشتىن ئونونە يە بۇقى قۇناغى، قارەمانى قى رۇمانى، پشتىبەستنى ل سەر ئەزموننا ژيانا خوه دكەت، پىخەمەت گونجاننى دگەل جېھانا دەرەكى و لېگەريانى و چەوانيا ئەنجامدانا ھندەك گۇرانكارىان د قى جېھانى دا.

2-3-4. ئاسويىن گوھرىنى:

دەيتە خويكارن كو (لوكاش) ل دوماھىكا پەرتووكا خوه (تيورا رۇمانى) شىياپە خوه ژ دىتتا تراژىدى قورتال كەت، دەمى وى ئاسويىن گوھرىنى دناق رۇمانىن (تولستوى و دوستقىسكى) دادىتىن، قان ئاسويان مزگىنيا چاخەكى نوى رادگەھاند.

قارەمانىن (تولستوى) رەوشەنىبىريا جېھانا رەوشدار (وضعي) رەد دكەن و ل دويش جېھانەكا نوى دگەرھن - سرۆشت - بەلى ب دتتا (لوكاش) ئەق جېھانا نوى برەنگەكى تەواو نەھاتىبە بەرجەستەكرن و

كىماسى دناق داھەنە.

(تولستوى) ھەولداپە پەرىنەكى ل سەر رۇمانى بكەت و بەرەق داستانەكا نوى بچىت، لى ئەو ھەر ماپە دناق چارچۇقى ژيانا جفاكى دا، چونكى پەرىنا ناق رۇمانى ل وى دەمى دروست دبىت، دەمى ئايدىاليەت دناق كەتواری گىتىكى دا دەيتە رەدكرن. ئەق رەدكرنە فۆرمى ھندەك نژىاران بخوقە دگريت. ئانكو دەمى باوهرين رەسەن و رەھا دناق كەتواری دا دەيتە بچەپىيان، ل قى دەمى داستان دەيتە ئافراندىن. و گونجاننەكا تەواو دناق بەرا تاكەكەس و جفاكى دا دروستدبىت.

(لوكاش) بنىرىنەك تايىبەت ل (دوستقىسكى) دنېرىت، ھەر وەكو ناقتىرى (ھومىروسەكى) نوى دبىنىت و مزگىنيا چاخەكى نوى رادگەھىنت، (لوكاش) پشتىگىريا رەدكنا سەرماپە دارىي دكەت، دەمى گەھەشتى يە وى ئەنجامى كو قارەمان نەشیاپە سەر كەفتنى د وى ھەقركىي دا دبىنىت ئەواكو دگەل جېھانا دەرەكى ئەنجامداي. بەلى ئەو ژ (ھىگل) ى دويردكەقىت و نىزىكى (كىگارد) ى دبىت.

(لوكاش) دناق پەرتووكا "تيورا رۇمانى" دا ل خوياتىيا خوه دگەريا، ل دۆر قى يەكى "گولدمان" دبىزىت: (تيورا رۇمانى) و ب پلا ئېكى مينا پەرتووكەكا ھىگلى

دهيته قهلهمدان، چونكى نه ق پهرتووكه بهايهكى مهزن ددهته مرؤفى).

2- لوکاش و ئیستاتیکایا مارکسی

ههروهكى هاتیه دیتن، (لوکاش) ی ل دوماهییکا پهرتووكا (تېورا رۆمانی)، مزگینیا پهیدابونا جیهانهكا نوی راگههاند، نه ق پوچوونا وی ژ نهجامی رهنگههانا بهرهمی "دوستقیسکی" بوو ل سهر که سایهتیا وی. رهدکرنا (لوکاش) ی بۆ سهرمایه داریی گهلهک فاکتهر هه بوون، و گرنگترین فاکتهر ژى، شورهشا ئوکتویهری بوو ل رۆسیا. پشتی جهنگی جیهانیی ئیکى، (لوکاش) ی هزر دکر کو دی ژ نوی جیهانهک پهیدا بیت و ههمی سهر باوهرین ئایدیالی دنا ق دا هیته وهشاندن. و نه ق جیهانه یا کو (لوکاش) ی هزر ژى دکر ل دهق (دوستقیسکی) پهیدا بوو.

(لوکاش) ی مینا ههمی هزر مه ندین جیهانی، باوهری ب دوماهی هاتنا جیهانا پری تاوان هه بوو، ب تایهت پشتی شورهشا ئوکتویهری ل رۆسیا ههلبووی، نه ق چه ند، ئاماژه کی ل سهر هزرا سوفیگه ریا ئاینی یا (لوکاش) ی ددهته مه، دیسان ئاماژه کی ددهته گۆهرینین جفاکی.

ل مهها ئوکتویهری ساللا (1918) ی، هوکمرانیا ئیمپراتوری ل وهلاتی

مهجه رستانی هه لوه شیا و کومه کا که سین دیوکرا تخواز و بورژوازین رادیکالی، دهسته هلات وهرگرت، د مهها دیسه مبهری، (لوکاش) ی هه ق دیتنهک دگهل (بللاکات) ی کر، ناقبری پارتیا سوشالیستی یا مهجهری ل 20 نوقه مبهرا ساللا (1918) ی دامه زرانده بوو. پاشی (لوکاش) ی په یوه ندی ب قى پارتیی کرو پشتی لادانا دامه زرینه ری وی، (لوکاش) بۆ سه رکردی قى پارتیی، نه ق چوونا (لوکاش) ی بۆ ناق ریزین قى پارتیی وهرچه رخانهک مهزن بوو، ههر وهکو وی ئاینهک دیتر پهیره و کری، (لوکاش) بخوه ل سهر قى داپیشی دبیتریت، نه گهری چوونا من بۆ ناق قى پارتیی نه گهره کی سونجی بوو.

(لوکاش) وهکو پاریزگار هکی مللی بۆ ره وشه نیبیره تی، پشکداری دق حکمه تا مهجه رستانی دا دکر و پشتی هه لوه شیا نا وی، (لوکاش) ره قى (قییه نا)، ل ساللا (1930) ی (لوکاش) ژ قییه نا زقیری موسکو، بۆ ده مه کی کورت ل په یمانگه ها مارکس (نه نگلو) یا زانستین مرؤ فایه تی و هونه ری کار دکر ول قیری هه ق نیاسینی

دگهل (لیفچایز)ی کر و ب ریځا وی
گهلهک تیځکستیځ دیتریځ (هیځلی و
مارکسی و نهنگلی) دیتنهفه، و نهڅ
تیځکسته ههمی ل سهر بابته تیځ تورهی و
هونهری بوون.

ل هاقینا سالا (1913)ی (لوکاش)
گههشته باژیری (به رلینی) و رولهکی
گرنګ دناڅ وی دیالوگی دا گیځرا، نهو
دناڅبهرا شوره شقانیځ نهلمان دا دهاته
گفتوگو کرن، پاشی نهڅ دیالوگه ب ناڅی
دیالوگا لوکاش (بریخت)ی هاته ناڅکرن.

نهڅ دیالوگه دسه قایه کی پری هه څرکی
دا دهاته کرن و پاشی ژ نه گه ری
سه رکه فتنا رژیما فاشت و وه رگرتنا
دهسته لاتی نهڅ هه څرکیه ب دوماهی
هات. ل قی سه رده می توره کی نوی په پیدا
بوو، و بی گریځای چینا چه وساه بیان بوو ژ
خه لکی و باسی خه بات و تیځکوشانی دژی
سه رمایه داریی دکر.

(لوکاش)ی گهلهک گوتار دگوتارا
(سه متبون به ره څچه پی) دابه لاڅکرن، نهڅ
گوتاره ژلایی هندهک نڅیسکارین
برولیتاری قه ل سالا (1929)ی هاتبوو
دهرکرن، پاشی ل دیسه مبهرا سالا ( )
(1932)ی هاته راوه ستاندن.

(لوکاش)ی رومانین (ویلی برودل)ی
شلوڅه کرن، نهڅ رومان نڅیسسه، کارکه ره کی
که قن بوو، پاشی بیوو په یامیځی
رؤژنامه قانیا کریکاران، ههر دیسان بیوو

نه ندامه کی چالاک دپارتا سوشیالیست
دا. چه ندین رومان نڅیسینه و یا ژ
هه میان ب ناڅو دهنګتر روماننا (سور -
الحمراء) بوو. ل دویڅ بؤچوونین (کلود
بریڅو)ی قی روماننا ناڅیری ناڅوده نڅیبه کا
رهش هه یه چونکی نهڅ روماننه باسی کارو
قاره مانیا چینا کریکاران دکهت. و
وینه کرنه کا فورمی دده ته که سان و زمانی
وی مینا زمانی راپورتین پارتا
سوشیالیست بوو.

ههروه سا (لوکاش)ی دایه خویاکرن کو
رومانین (برودل)ی ناسازیبه کی -تناقض -
دناڅبهرا چارچوڅی داستانی و قه گیځرانی دا
بخوڅه دبینن، و که سایه تیځ رومانان ب
زمانی راپورتی پارتیا سوشیالیست
دناڅقن و نه گهر گوه رینه ک په پیدا بوو، دی
بره نڅی نشکانه کی هیته خویا بوون و بیی
ناگه هداری (برودلی) دویڅچوون، وه کی
فورمه کی بؤ زارڅه کرنی دناڅ رومانین
خوه دا بکار ئینایه، لی ب دیتنا (لوکاش)
ی چه مکی سه ره کیی جوانکاری -
وینه کرنا هونه ری -دقیت دناڅ تیځکستی
نافراندی داهه بیت، و دیسان ب دیتنا وی
(برودل) نیزیکی دیالوگا که تواری نابیت،
به لکو بره نڅه کی میکانیکی باسی قی
دایڅشی دکهت. (لوکاش) د گوتاره کا
خوه دا ب ناڅی (دویڅچوون بیان وینه کرن)
باسی رومان نڅیس (نه و توالد)ی دکهت و
نهڅ گوتاره ل سالا 1932ی به لاڅکر.

دهمی (لوکاش)ی ره‌خنه ل به‌ره‌می قان هه‌ردو روماننقیسا گرتی، مه‌ره‌مین خوه بیین شوره‌شگیری دناڤ ره‌خنا خوه‌دا به‌رجه‌سته دکرن، و چه‌ندین نمونه ژ توره‌قانییا برژوازی دناڤ قی ره‌خنی دا پی‌شکیشکرن مینا به‌ره‌می (به‌لزاک و تولستوی) و کانی چه‌وانی دی مفا ژ قه‌گیرانی هیته دیتن دناڤ به‌ره‌می هه‌ردو توره‌قانیان دا چونکی ب دیتنا (لوکاش)ی به‌ره‌می وان، دیژاره‌نه و گه‌هه‌شتینه گویتکا داهینانا توره‌یی و مافی هه‌ر که‌سه‌کیه مفا‌ی ژ قان به‌ره‌مان بیین. دو یقچوون تحقیق-دبیته ئاسته‌نگه‌ک ل هه‌مبه‌ر رومانانا شوره‌شگیری. نقیسا کارین شوره‌شگیر، نه‌ڤ ته‌کنیکه بکار ئینایه تاکو بشین ژ سایکولوژیه‌تا رومانانا برژوازی به‌رقن و خوه قورتالکهن، نه‌ڤ جوری رومانی ل وی سه‌رده‌می یی به‌لاقبوو، ب تایبته د به‌ره‌می قان روماننقیساندا (جوس، بروس، ولف)، به‌لی نه‌ڤ به‌رسقا (لوکاش)ی یا شاش بوو، چونکی نه‌و په‌یوه‌ندیا دیالکتیکی ب که‌تواریفه ناهیته خویاکرن.

ل هه‌مبه‌ر قی چه‌ندی، روماننقیس (برودل) ما بیده‌نگ، به‌لی گه‌له‌ک ره‌خنه‌گران هیرش کرنه سهر (لوکاش)ی و ب دیتنا وان نه‌ڤ ره‌خنیه، یا هه‌له‌وشینگه‌ره؛ هه‌ر ژ بو قی به‌کی

(نه‌وتوالد)ی ریفروندومه‌ک دناڤ کریکاران دا کرو بۆچوونین وان ل سهر ره‌خنا (لوکاش)ی وه‌ردگرتن، هه‌روه‌سا (نه‌وتوالد)ی دایه خویاکرن کو مه‌ره‌ما توره‌یی نه ب تنی ده‌ستیشانکرنا که‌تواریه و ب تنی هه‌سته‌کی سوزدار ب خوینده‌قانی بیه‌خشیت به‌لکو پی‌دقیه توره بیسته ریکه‌ک ژ بو گوه‌رینا که‌توارو هوشمه‌ندیا خوینده‌قانیان، چونکی نه‌ڤ توره‌یه به‌رسفدانه‌که بو وی هه‌فرکیا چینایه‌تی، نه‌وا دناڤ جفاکی داهه‌ی.

(لوکاش) جوداهیی دئیخیته دناقبه‌را وی وینه‌کرنی دا، نه‌وا کو هه‌لو بیستی نقیسه‌ری هه‌مبه‌ر که‌تواری خویا دکته و دناقبه‌را وی ریکی دا نه‌وا کوقی پرۆسی لسه‌ر که‌تواری وه‌ردگیریت.

هه‌ر دق بیافی دا، ول سالا (1958) ی (ئه‌راگونی) به‌نگه‌کی دیروکی داخویانیه‌ک راگه‌هاند کو ئاریشا داهینانی ده‌ونه‌ری سه‌متکری دا به‌ره‌ڤ جه‌ماوه‌ری، وی مه‌به‌ستی ناراگه‌هینیت کو هه‌ر جه‌ماوه‌ره داهینانی دکته، نه‌فجار دیالوگ و دان وستاندن دناقبه‌را (لوکاش)ی و روماننقیسین وی سه‌رده‌می

بەردەوام بوو، و گەھەشتە گوپیتکا دژواری و ھەقدژی، پاشی (لوکاش) چوو سەر باسی شانوگەریا (بریخت)، چونکی (لوکاش)ی دیتنن نوو ھەبوون و ھەمی جورین تورەقانییا کەفن رەدکرن، و مەبەست ژێ پەیدا کرنا پاکرنەکی دناڤ شانوگەریان دا تاکو ھەستین تەماشەقانا ئارام بکەن و مەبەست ژ قی چەندی مەرەمەکا فیئکاری بوو، و دیسان (لوکاش) ھیرش کرنە سەر وان جورە شانوگەریین نوو، ئەوین ھزرۆ دیتنن ھەرەمەکی ھەین و گوت ئەڤ جورە بەرھەمە، دەرکەتنە ژ چارچۆقی مارکسیەتی، (لوکاش) ژ پاشماوی رەوشەنبیریەکا لینیینی نەھاتە دابران و داخواز ژ ھەمی خەباتکەرۆ تورەقانا کر، کو مفای ژ قی پاشماوی وەرگرن و رۆمانین ریالیستی یین کلاسیکی یا ئەوروپی بخوینن.

ب دیتنا (لوکاش)ی کەتوارنە ب تنی جەھەکی بی سەرۆبەرە، بەلکو وەکی شانوگەریەکی یە و ھەقزکیەکا خوینەلو دناقبەرا ھیزین نیگەتیقین کەقنەپەریس و ھیزین پوزەتیقین پێشقەرۆل سەر دەیتە گێران. ھەرۆسە (لوکاش)ی باسی رەھەندی دیرۆکی کریە و ھەمبەرەک ئیخستی یە دناقبەرا داستان و رۆمانی دا. (لوکاش) دیرۆکا وەراردانا رۆمانی ب

سەر قان ھەر پینج قوناغین ژیری پارقە دکەت:

2-1 - ژ دایکبوونا رۆمانی:

ئەڤ قوناغە دگەل پەیدا بوونا جفاکی سەرما یەدار، پەیدا بوویە، مینا رۆمانین (سرفانتس، رابولی)، و ئەڤ رۆمانە دژی کۆلەداری و چەوساندنا مرۆقان ل چاخین ناقەراست د پەیقین و ئازادییا تاکەکەس باشتین سەریا وەری وان رۆمانایە. دگەل پەیدا بوونا ناسازیان دناڤ جفاکی بورژوازی دا، رۆمانقیس نەچار بوون دو جورە ھەقزکیان بکەن، یا ئیکی: دژی کۆلەداریا مرۆقان دناڤ جفاکی دەرەبەگایەتی دا و یا دوی: دژی لاواز بوون و بی سەرۆبەریا رەوشا مرۆقی دناڤ جفاکی نوو دا، و شیوازی قان رۆمانان مۆرکەکی ریالیستی قانتازیای بخوێ گرت و راستیا جفاکی دناڤ رۆمانی بخوێدا ھەبو.

2-1 - داگیر کرنا کەتواری رۆژانە:

گورانکاریین مەزن و سەرەکی دناڤ تورەبی ئنگلیزی دا پەیدا بوون و ئەڤ چەند دناڤ بەرھەمین (سمولت و فیلدنگ)ی ھاتە بەرجەستە کرن، و دیتنن فانتازی کیمبوون و بوویەرین رۆمانی زیدەتر بەرەڤ ریالستی و سنوردانی چوون، ل قی دەمی چینا بورژوازی کونترۆلا خوێ ب سەر

ناتوراليسىتى، جيهان وهكو جفاكهكى جينگير وينه دكر، و خوه ژ نمونين تاكى دوير دئىخست كو بويه ئه گهرى نه مانا موركى داستانى دناق رومانين واندا و باشتيرين نمونه بوقى چهندى، ئه وه رهنخا (زولا) ل به رهه ميين (به لزاك) ي گرتين.

2-5. ئاسوين رىاليسىتى يا سوشىاليسىتى: بروليتاريا وهكو چينه كا جفاكى، ههلويسته كى هه فدرژ دگهل بورژوازيه تى وه ردگريت، ژبه رهندي ئه و دى قاره مانى خوه د فورمه كى پوزه تيف دا ئافرينيت مينا وى كرئيكارى خه باتى دكهت، و ب ديتنا وان د شياندايه جفاكه كى پاكى بى چينايه تى بهيته ئافراندن، مينا به رهه مى (مه كسيم گورگى) دناق روماننا (دايك) دا. و ل قيهره چينا بروليتاريا فورمه كى نوى دايه رومانى و مرؤقه كى نوى ئافرانديه.

ئه ف باپه ته، پشككه كه ژ په رتووكا (البيحت عن النقد الأدبي الجديد)، محمدسارى، دار الحراثة للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت، بدون تاريخ.

جفاكى داسه پانديبوو، وهه مى پله دارين دهسته هلاتى وه رگرتبون، ژبه ر قى چهندي، هه مى ئارمانجين خو. دناق قى جورى داستانى دا نيگار كر بوون ل دهستپيكي فان روماننقيسا هه ولدان، قاره مانه كى ئه كتيث ژ ناچينا بورژوازي ب ئافرينن. به لى دسه ر فان هه مى هه ول و پيكلونرا، گه لهك ره خنه گران، هوقاتيا سه رمايه دارى دناق چارچوقى پاشقه مايى ل سه ر هاتيه دانان وينه گر و ره خنه ليگرتن.

2-3. هوزانا دهسته ه لانا كيانيا كيانه وه رى: هه مى لاوازي و ناسازيين جفاكى بورژوازي ئاشكه را بوون و چينا بروليتاريا وهكو هيژه كا كارى گهر هاته دگوره پانا شه رى دا، شوره شا فره نسى، باشتيرين سنوربو چينا سه رمايه دار دانان.

2-4. ناتوراليسىتى و غه وار هونا فورمى رومانى: ئه ف قوناغه دببته سه رده مى پيرى و كالييا ئايدويولوزيا بورژوازيه تى، چونكى چينا بروليتاريا وهكو هيژه كا سه ريه خو هاته دناق جفاكى دا و روبه روى هه قركيى بوو، به لى ئه ف هه قركيه برهنه كى ئاشكه را دناق رومانين واندا نه هاته به رجه سته كرن و شيوازى وان رومانان، زبده تر بى خودى و بابته تى و دهسته چيكره بوو، توره قانيين